

Бердиев Ш., Давлатов Р.
омӯзгорони кафедраи фалсафаи
ДДОТ ба номи С.Айнӣ

НАҚШИ ТЕХНОЛОГИЯИ ИТТИЛООТИИ МУОСИР ДАР ТАҲКИМИ ИСТИҚДОЛИЯТИ ДАВЛАТӢ, ГУСТАРИШИ ВАҲДАТ ВА ХУДШИНОСИИ МИЛӢ

Таъсиррасонии ҷаҳонишавӣ ҳамчун падидаи нави муосири байналмиллалӣ чӣ аз лиҳози иқтисодӣ, фарҳангӣ, технологияи муосир, сиёсӣ, ҳуқуқӣ, низомӣ, иҷтимоӣ, ошкоро ба чашм хурда ва аз ин рӯ, ҷаҳонӣ шудани он як амри заруриро мемонад.

Дар ҷаҳони кунунӣ, хусусан дар асри навин, ки дорои сиёсатҳои ноустувор ва тағирёбанда буда ва аз ҷониби дигар глобализм, яъне ҷаҳоншумули фарогири тамоми соҳаҳои ҳаёти башарист, огоҳӣ доштан аз технологияи иттилоотии муосир ва азхуд кардани он барои ҳар як миллат ва кишваре тақозои зарурии вақт аст. Дастовардҳои техникие, ки имрӯз дар дунё ба чашм мерасанд натиҷаи қадршиносии вақтанд. Бузургтарин сармояи инсон вақт аст. Кишварҳои пешрафта аз воқеияти ин ҳақиқат ҳанӯз барвақт воқиф шуда, онро самаранок истифода бурданду ҳоло ҳам бурда истодаанд. Инсоният дар марҳилае қарор дорад, ки бояд таърихи башариятро на ба итмом расонад, балки онро идома бахшад.

Вале мутаасифона раванди таҳдиди нави ҷаҳонӣ муосир ва кӯшиши ба сайёра бахшидани «тарҳи нав», ки аз ҷониби як гурӯҳ кишварҳои Ғарб аз тариқи раванди ҷаҳоншумулият сурат мегирад, ба мақсади ба роҳ андохтани тартиботи нави ҷаҳонӣ мебошад, ки он на танҳо ба фарҳанг, чуғрофия, забон, таърих ва иқтисоди кишварҳои рӯ ба инкишоф таъсири манфӣ мерасонад, балки будан ва набудан ва ё мавҷудияти ин кишварҳоро зери хатари ҷиддие қарор додаанд.

Дар раванди пуршиноси тавсеаи ҷаҳонӣ, фановарии иртиботӣ бо суръати ғайри қобили тавваҷҷӯх пеш рафта истода чехраи ҷаҳонро дигаргун сохтааст. Густариши низоми навини иттилоотӣ дар навбати худ тағиротҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ ва фарҳангиро ба дунбол доранд. Тавассути онҳо фарҳангҳо ба ҳамдигар таъсир мерасонанд ва боиси пайдошавии намунаҳои якхелаи рафтори иҷтимоӣ ва арзишҳои сиёсӣ фарҳангӣ мешаванд. Кишварҳое, ки бештар ин абзорҳои

навини иттилотиро дар ихтиёр доранд аз онҳо сифати механизми таъсири сиёсӣ ба кишвари дигар истифода карда мешавад. Таҳлили инкишофи таърихии фарҳангҳо нишон медиҳад, ки тағиротҳои бар асари абзорҳои муосири иттилоотӣ дар он ба амал омада аз дигаргуниҳои пешин куллан фарқ меkunанд. Тағйиротҳои имрӯз дар заминаи абзорҳои ҷадиди иттилоотӣ сураатгиранда чехраи фарҳангро якранг месозад, ки одатан ба мафҳуми «култгароии фарҳангӣ» ишора мешавад. Таҳлили раванд нишонгари ба вуҷуд омадани худфарҳангҳо бар асари иртибот миёни ду ё якчанд фарҳанги бегона аз якдигар ва аҳёнан таҳлили фарҳангии тоза ба камбудии як ҷомеаи суннатӣ аст. Имрӯз тағйиру таҳаввули фарҳангҳо ва густариши он сабаби эҷоди робитаи бисёр танготанг миёни ақвом, давлатҳо ва дар сатҳи ҷомеаи ҷаҳонӣ, дар заминаи иртиботӣ фарҳангию иттилоот шудааст. Чигунагии равобит, мизони он ва таъсири мутақобили эҷодшуда, бастагӣ ба технологияи иртиботӣ, ҳадафҳо ва хостаҳои соҳибони онҳоро доранд. Дар гузашта абзори интиқоли фарҳанг ва кушишҳои иҷтимоӣ танҳо тариқи иртиботи рӯ ба рӯи фард бо фард, фард бо ҷомеа, ё ҷомеа бо фард имкон дошт. Вале имрӯз мо шояд онем, ки афроди ҷомеаҳо бо фосолаҳои зиёде, ки шояд ҳаргиз муваффақ ба дидори якдигар аз наздикӣ ба таври мустақим нашаванд. Асосан падидаоварандагони ин амр расонаҳои иртиботии мавҷуд бахусус моҳвораҳо мебошанд. Ҳамин тавр низоми навин ва паё пай густаришёбандаи технологияи иртиботӣ ба унвони обзори коромад дар хизмати ҷаҳонишавии фарҳангҳо қарор гирифтааст.

Бо таваҷҷуҳ бо матлаби гуфташуда, ки иборат аз таъсири иртиботи техники дар ҷаҳонишавии фарҳангҳо тавассути абзорҳои навини иттилоотӣ муосир аст, имрӯз Тоҷикистон дар ҳолате қарор дорад, ки бояд рисолати таърихии худро дар роҳи ҳифз ва нигоҳдории фарҳанги ғании худ иҷро намояд. Моҳияту хусусияти миллати тоҷик ҳамчун миллати қадима ва бофарҳанг аз он иборат аст, ки вай дорои таъриху фарҳанги бойю ғанӣ Буда, дар ҷаҳорсӯи тамаддунҳои мухталиф қарор гирифтааст ва ҳамчун ҳалқаи пайвандгар хидмат менамояд.

Бинобар пешрафтҳои технологияи иттилоотии муосир дар солҳои охир дар соҳаҳои саноати электронӣ ва васлшавӣ ба шабакаи ҷаҳонии Интернет аз як сӯ, роҳро барои иртибот ва пешрафти иттилоърасонӣ ҳамвор сохта бошад, ҳам аз сӯи дигар суду зиёнҳои молику фарҳангиро афзоиш дода сатҳи ҳуввияти миллиро коста

намуда, заминаҳоро барои қабули фарҳангу асолати бегонагонро дар дохили ҷумҳури муҳаё сохтааст. Кишварҳои саноатии абарқудрат бинобар пайдо шудани шароитҳои мусоиди баҳрабардории молику иқтисодӣ, монанди бозорҳои арзон, истеҳсолот ва меҳнати кироӣ арзон ин равандро оҳиста- оҳиста тай намуда, бо барқарор кардани марзҳои сунъӣ ва дарёфти муҷавизҳои суднок аз тарафи ҳукуматҳои ноухдабаро ҳувияти миллии ва асолати миллии хешро зерӣ суол қарор хоҳанд дод.

Муссалам аст ин ҷомеаи муосири мо даҳшати ҷанги ҳамватаниро аз сар гузаронидааст, ки ин омил низ ба сатҳ ва ҳолати маънавию фарҳангии ҷомеа бетаъсир набуда, то як давраи муайян осори он дар руҳия, кирдору рафтор ва маънавиёти мардум боқӣ хоҳанд монд. Дар раванди пуртуғӣ чаҳонишавӣ барои он, ки миллат ҳам дар дохил ва ҳам дар арсаи байналмиллалӣ дуруст муариффӣ карда ва мувафаккиятҳо ба даст оварад, то ки суббот дар ҷомеа барқарор бимонад, пеш аз ҳама тақвият додани ҳувияти миллии ва дар ин асос муайян намудани ғояи миллии ва рушди он зарур аст. Бахусус Васоити аҳбори омма метавонад дар ин ҷода саҳми беандоза ва мондагории худро ба ҷо оварад. Зеро расонаҳои иттилоотии бонуфузе, ки имрӯз дар сар то сари ҷаҳон мустақимиан паҳш мегарданд бо иттилоотҳои бештар бедалел фазои иттилоотии баъзе кишварҳо қафомондаро заиф гардонид, он матолиберо паҳш менамоянд, ки зухуроти бегонапарастиро дар пайомад доранд. Тарғиби нобаробари як қатор арзишҳо нисбати дигар арзишҳои миллии тавассути ВАО ва дигар воситаҳо имрӯз бештар ба назар мерасанд.

Бо кушода шудани уфуқҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ ҶТ ворида саҳнаи нави рақобатҳои сиёсии ҷаҳон шуд, ки он то ҳоло идома дорад. Ба ақидаи коршиноси масоили сиёсӣ Саъдуллоев И. «Бо назар дошти он, ки Осиёи Марказӣ, дар бархурди се абарқудратҳои шаклирифтаи саноатӣ- Амрико, Русия ва Хитой қарор гирифтааст Тоҷикистонро зарур аст, ки сиёсатҳои миллии худ; ҳувияти миллии, забон, урфу одат, мазҳаб ва боло бурдани нақши идеяи миллати худро таъмин намояд.»¹ Дар ҳоли ҳозир ин раванд хеле мушкил буда, падидаи нави ҷаҳони муосир, монанди равандҳои ҷаҳоншумулӣ (глобализатсия), гуфтутуи тамаддунҳо ва тақсимои нави ҷаҳондорӣ монеъи босуръати татбиқи сиёсатҳои миллии кишвар мо шуда метавонанд. Чуноне, ки муҳаққиқ Н. Раҳматуллоев андеша дорад: «Имрӯзҳо ҷаҳон тамоили ягона шуданро дорад. Равандҳои

глобализатсияи иттилоотӣ, технологияи иттилоотӣ аслан ба анҷом расидаанд, ки инсониятро ба ягонагӣ дар ин қисмати рӯзгор пайванд месозанд.»² Аммо расидан ба ягонагии ақида ваҳдати ормону андеша кори мушкил аст, ки бояд заминае дошта бошад.

Дар пайёми Президент ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон (20 апрели соли 2006) ташвишро мушкилотро, ки иттилооти муосир дар раванди ҷаҳонишавӣ ба сари миллати тоҷик меоварад аз ҷониби Сарвари Давлат Эмомалӣ Раҳмон чунин зикр гардидааст; « Сеюм: ҷаҳонишавӣ чун дар ҳама ҷо барои асолат ва ҳувиати милли, арзишҳои волеи ахлоқию маънавӣ, симо ва сирати миллии мо хатари ҷиддӣ эҷод намуд. Бо ин сабаб талоши мунтазам ва қотеъонаи мо барои ҳифзи онҳо самти афзалиятноки фаъолияти дохилӣ ва хориҷии давлати ҷавони Тоҷикистонро ташкил дод ва силсилаи чораҳои домандорро тақозо намуд...»³

«Панҷум: Ҷаҳонишавӣ ба тавозуни беҳтари муносибатҳо ва суботи бештари низоми байналмилалӣ мусоидат карда натавонист...»

Силсилаи тадбирҳои фарҳангие, ки Ҳукумати Тоҷикистон анҷом медиҳад зарур аст, ки барои нигоҳ доштани истеҳсолот, пули миллий ва дигар арзишҳои сиёсӣ фарҳангии худ чораҳои пешгири намудани онро бояд таҳия ва татбиқ намояд.

Усули идоракунии иттилоотӣ дар қарни XXI дар қатори усулҳои анъанавии ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва маъмурии идоракунии давлатӣ усули асосӣ ва муҳимтарин маҳсуб меёбад.

Муҳаққиқ Ниёзов А.С. дар шароити кунунӣ омилҳои зерини сиёсати давлатии иттилоотӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро қайд менамояд:

- глобализатсияи иқтисодӣ, сиёсӣ, иттилоотӣ ва фарҳангӣ;
- рақобати шадиди геополитикӣ дар фазои иттилоотӣ;
- зиддиятҳо, агрессия (тахҷум), тасарруф, бархурдҳои иттилоотӣ.»⁴

Таъсири глобализатсия ва, алахусус, ҷомеаи иттилоотӣ ба сиёсати иттилоотӣ ва ҷузъи таркибии он – амнияти иттилоотӣ хело муассир аст. Аз диди назарияи форматсияи ҷамъиятӣ дар ҷомеаи иттилоотӣ предмети меҳнат - ин иттилоъ, воситаи меҳнат - технологияҳои иттилоотӣ аст.

Пас, системае, ки технологияҳои иттилоотии муосир дорад, қодир аст ин ҷомеаро созмон диҳад ва онро идора кунад.

Ҷаҳонӣ шудани давлатҳои хурд ногузир буда, тамоми мушкилоти дохилии он кишварҳо новобаста аз ҷойгиршавиашон, ин равандро барои худ касб менамоянд. Яке аз ин воқеаҳои хеле арзишманд ва таърихӣ барои нигоҳ доштани амнияти миллий, забон, тамомияти арзӣ, ва асолати динию наҷодии хеш дар замони ҷаҳоншумулӣ шудан, ин дастбӣ ба сулҳу ваҳдати миллий мебошад, ки он дар таърихи сад соли тоҷикон беназир аст. Фарзандони миллати тоҷик дарёфтанд, ки тамоми таҳавулотҳои солҳои охири ҷанги шаҳрвандии Тоҷикистон, дар хориҷ аз ҷумҳурӣ таҳрезӣ шуда ва оқибатҳои он ба нафъи кист ва моро ба кучо мебаранд.

Чун мо дар зинаи сохтмони ҷомеаи навин қарор дорем, пас бояд дар қабри дил ҷой додани мафҳумҳои ба монанди наҷоти миллий, забони миллий, фарҳанги миллий, иқтисоди миллий, асбоби миллий, моли миллий, бозори миллий, кадрҳои миллий ва ғ. бикӯшем. Сатҳи саводноқӣ, ҷаҳонбинӣ, маданият(сиёсӣ , ҳуқуқӣ) ва рӯҳияи миллиро бояд боло бурд. Барои ин мо мардуми Тоҷикистонро лозим аст, ки аз фарҳангу маънавияти гузашта сабақ омӯзем ва кулли мардумро дар роҳи ҳештаншиносӣ худогоҳӣ ва эҳёи фарҳанги ориёӣ тарбия ва ҳидоят намоем, зеро эҳёи тафаккури миллий, эҳёи фарҳангу тамаддуни ориёӣ ва дар заминаи он эҳёи фарҳангу тамаддуни муосири миллати тоҷик воситаи муҳиму муассири худогоҳӣ, ҳуввияти миллий ва ташаккули рушди ҷаҳонбинии нави миллий буда, халқу миллатро ба ваҳдату ягонагӣ ва шукуфоӣву бунёдкорӣ хоҳад расонд. Фарҳангу маънавияти гузаштаи мо, ки ба тамаддуни ҷаҳонӣ нақши боризе гузоштааст, метавонад дар замони навроҷ ва истиқлолияти навини Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо он ҳама ҳикмату тадбирҳои созандаш, баҳри пешбурди ҳама соҳоти хоҷагии халқ ва ояндаи дурахшони кишвар саҳмгузор бошад.

Соҳаи иттилоот ва коммуникатсия дар тамоми ҷаҳон соҳае ба шумор меравад, ки барои тараққиёт ва пешрафти тамоми соҳаҳои дигари иқтисодиёт нақши хеле муҳимро мебозад. Аз ин рӯ бояд фазои иттилоотии кишвар хеле васеъ гардад. Мувофиқи маълумотҳои имрӯз дар Тоҷикистон «44 шабакаҳои телевизион ва радиотелевизионӣ фаъолият мекунад, ки аз 28 шабакаҳои телевизионӣ 9 то давлатӣ ва 19 тои дигараш ғайридавлатӣ мебошанд. Ҳамзамон дар кишвар 211 рӯзнома(76 ҳукумати ва 135 хусусӣву ҷамъиятӣ), 111 маҷалла (42

хукуматӣ ва 69 хусусиву ҷамъиятӣ) ва 7 оҷонсӣ (1 хукуматӣ ва 6 хусусию ҷамъиятӣ) ба қайд гирифта шудааст. Шумораи муштариёни алоқаи сайёр ба 5 миллион нафар ва истифодабарандагони Интернет ба 505 ҳазор нафар дар ғӯшаву канори ҷумҳурӣ расидаанд.»⁵ Мутаассифона, дар Тоҷикистон алҳол эҳсоси эътирофи сиёсати давлатии иттилоотӣ чун ҷузъи муҳимтарини сиёсати давлатӣ қавӣ нест ва аз ин сабаб вазъи ин самти муҳими сиёсати давлатӣ, алаҳусус маҳаки он – амнияти иттилоотӣ ташвишовар аст. На танҳо ВАО-и давлатӣ, балки ВАО-и хусусӣ дар дарки сиёсати иттилоотӣ ва амнияти иттилоотӣ таҷрибаи кофӣ надоранд. Дар аксар мавридҳо дар ВАО саросар иттилои аз сарчашмаҳои хориҷӣ тақлидкорона кӯчонида шуда пахш ва дар ҳар вақт такрор мегардад. Дар Тоҷикистон айни замон таваҷҷуҳ ба васоити техникий таъмини амнияти иттилоотӣ бештар аст.

Аз ин рӯ, вазифаи масъаулини сохторҳои давлатӣ аст, ки яққоя бо ҳайати худ ба мардум, халқу миллати хеш фаҳмонад ва бо истифода аз тамоюли васоити ахбору тарғибот ташвиқ намоянд, ки истиқлолияти хешро аз даст надиханд, ҳама яқдилу яқтан ва дастҷамъона амал намоянд, то ба орзуи деринтизорашон дастрасӣ пайдо кунанд ва давлату истиқлолияти он абадиву ҷовидонӣ гардад.

Адабиёт

1. Саъдуллоев И. Равандҳои ҷаҳоншумулӣ ва идеяи миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон./ Масъалаҳои ташаккули идеяи миллӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе; Ирфон, 2007. – саҳ. 137.
2. Раҳматуллоев Н. Фарҳанг ва ваҳдати миллӣ дар фаъолияти сиёсӣ ва маданияи Президенти Тоҷикистон. Ниг. Кит. Назария ва методологияи ваҳдати миллӣ. Душанбе; Дониш, 2007. Қисми 3. саҳ.304.
3. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 20 апрели соли 2006. – Душанбе: Шарқи озод, 2006.- С. 56..
4. Ниёзов А.С. «Амнияти иттилоотӣ ва идоракунии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон». Аз материалҳои Шӯрои ҷамъиятии Ҷумҳурии Тоҷикистон.13.02.2010.
5. Рӯзномаи «Минбари халқ», № 7(728).саҳ. 3. 18.02.2010 с.